

Mysterious Omission: Olam Haba in the Torah

The Issue

1. Shmos 15:1

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליקוק ויאמרו לאמר אשירה ליקוק כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים:

2. Rashi, ad loc.

(א) אז ישיר משה - אז כשראה הנס עלה בלבו שישיר שירה, וכן (יהושע י יב) אז ידבר יהושע, וכן (מלכים א' ז ח) וזית יעשה לבת פרעה, חשב בלבו שיעשה לה, אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן ציהושע, כשראה הנס אמר לו לבו שידבר וכן עשה (יהושע י יב) ויאמר לעיני ישראל, וכן שירת הבאר שפתח זה (צמדצר כא יז) אז ישיר ישראל, פירש אחריו עלי באר ענו לה. (מלכים יא ז) אז יבנה שלמה במה, פירשו בו חכמי ישראל שבקש לבנות ולא בנה. למדנו שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה, זהו ליישב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רבותינו זכרונם לברכה, מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה

3. Devarim 31:16

ויאמר יקוק אל משה הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ אשר הוא בא שמה בקרבו ועזבני והפך את בריתי אשר כרתי אתו:

4. Pesikta Zutresa Vayelech 53b

ויאמר ה' אל משה. משה שמע יהושע לא שמע. הנך שוכב עם אבותיך וקם. מלמד שנתבשר בתחיית המתים.

5. Talmud Bavli, Chullin 142a

גמ'. תניא דבי ר' יעקב אומר: אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שמתן שכרה בצדה, שאין תחיית המתים תלויה בה, בכבוד אב ואם כתיב + דברים ה + למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך, בשילוח הקן כתיב למען ייטב לך והארכת ימים; הרי שאמר לו אביו: עלה לבירה והבא לי גוזלות! ועלה, ושלח את האם ולקח את הבנים,

ובחזרתו נפל ומת, היכן אריכות ימיו של זה? והיכן טובתו של זה? אלא: למען יאריכון ימיך - בעולם שכולו ארוך, ולמען ייטב לך - לעולם שכולו טוב

6. Klei Yakar, Vayikra 26:12

והתהלכתי בתוכם. פירש רש"י אטייל עמכם בגן עדן וכו'. דעתו לסלק מעל תורתנו הקדושה כל טוען ומערער האומר יש לי מקום ללון ולומר מאחר שלא נזכר בתורה עיקר השכר לנשמה, אם כן ודאי אין כח במצוות אלו להנחיל עושיהם השכר הנפשי לעולם הבא, ותכלית עשייתם אינו כי אם לקבל השכר בעולם הזה האחוז בחבלי בוז. וכבר נתעוררו על ספק זה שלמים וכן רבים ובאו בהיתר ספק זה שבעה דעות זכרם מהר"י אברבנאל בחיבורו והאריך בהם, ואני באתי לקצר בכל היכולת ולסדרם פה כדי להסתים פי דוברי עתק על תורתנו הקדושה:

Reason 1: Rambam

7. Rambam, Hilchos Teshuva Chapter 9

מאחר שנודע שמתן שכרן של מצוות והטובה שנזכה לה אם שמרנו דרך ה' הכתוב בתורה היא חיי העולם הבא שנאמר למען ייטב לך והארכת ימים, והנקמה שנוקמים מן הרשעים שעזבו ארחות הצדק הכתובות בתורה היא הכרת שנאמר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה, מהו זה שכתוב בכל התורה כולה אם תשמעו יגיע לכם כך ואם לא תשמעו יקרה אתכם כך וכל אותן הדברים בעולם הזה, כגון שובע ורעב ומלחמה ושלוש ומלכות ושפלות ושיבת הארץ וגלות והצלחת מעשה והפסדו ושאר כל דברי הברית, כל אותן הדברים אמת היו ויהיו ובזמן שאנו עושים כל מצוות התורה יגיעו אלינו טובות העולם הזה כולן, ובזמן שאנו עוברין עליהן תקראנה אותנו הרעות הכתובות, ואף על פי כן אין אותן הטובות הם סוף מתן שכרן של מצוות ולא אותן הרעות הם סוף הנקמה שנוקמין מעובר על כל המצוות, אלא כך הוא הכרע כל הדברים, הקב"ה נתן לנו תורה זו עץ חיים היא וכל העושה כל הכתוב בה ויודעו דעה גמורה נכונה זוכה בה לחיי העולם הבא, ולפי גודל מעשיו ורוב חכמתו הוא זוכה, והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמה תמיד שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן, וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה כגון שובע ושלוש ורובי כסף וזהב, כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העולם הבא, וכן הוא אומר בתורה אחר שהבטיח בטובות העולם הזה וצדקה תהיה לנו וגו'. וכן הודיענו בתורה שאם נעזוב התורה מדעת ונעסוק בהבלי הזמן כענין שנאמר וישמן ישורון ויבעט, שדיין האמת יסיר מן העוזבים כל טובות העולם הזה שהן חזקו ידיהם לבעוט ומביא עליהם כל הרעות המונעים אותן מלקנות העולם הבא כדי שיאבדו ברשעם, הוא שכתוב בתורה תחת אשר לא עבדת את ה' וגו', ועבדת את אויבך אשר ישלחנו ה' בך, נמצא פירוש כל אותן הברכות והקללות על דרך זו, כלומר אם עבדתם את ה' בשמחה ושמרתם דרכו משפיע לכם הברכות האלו ומרחיק הקללות מכם עד שתהיו פנויים להתחכם בתורה ולעסוק בה כדי שתזכו לחיי העולם הבא וייטב לך לעולם שכולו טוב ותאריך ימים לעולם שכולו ארוך ונמצאתם זוכין לשני העולמות, לחיים טובים בעולם הזה המביאים לחיי העולם הבא, שאם לא יקנה פה חכמה ומעשים טובים אין לו במה יזכה שנאמר כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול, ואם עזבתם את ה' ושיגיתם במאכל ובמשתה וזנות ודומה להם מביא עליכם כל הקללות האלו ומסיר כל הברכות עד שיכלו ימיכם בבהלה ופחד ולא יהיה לכם לב פנוי ולא גוף שלם לעשות המצוות כדי שתאבדו מחיי העולם הבא ונמצא שאבדתם שני עולמות, שבזמן שאדם טרוד בעולם הזה בחולי ובמלחמה ורעבון אינו מתעסק לא בחכמה ולא במצוות שבהן זוכין לחיי העולם הבא. ומפני זה נתאוו כל ישראל נביאייהם וחכמיהם לימות המשיח כדי שינוחו ממלכיות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצוות כהוגן, וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה כדי שיזכו לחיי העולם הבא, לפי שבאותן הימים תרבה הדעה והחכמה והאמת שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' ונאמר ולא ילמדו איש את אחיו ואיש את רעהו, ונאמר והסירות את לב האבן מבשרכם, מפני שאותו המלך שיעמוד מזרע דוד בעל חכמה יהיה יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו, ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה', ויבואו כל הגוים לשומעו שנאמר והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים, וסוף כל השכר כולו והטובה האחרונה שאין לה הפסק וגרעון הוא חיי העולם הבא, אבל ימות המשיח הוא העולם הזה ועולם כמנהגו הולך אלא שהמלכות תחזור לישראל, וכבר אמרו חכמים הראשונים אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד.

1) Once it is known that a reward is given for fulfilling commandments and that the goodness which we will receive if we follow the way of God as mentioned in the Torah is life in the World to Come, as it is written, "...that it may be well with you, and that you may prolong your life", and that the revenge which shall be unleashed upon the wicked people who disregarded the righteous mannerisms as mentioned in the Torah is excision, as it is written, "...that soul shall utterly be cut off; his iniquity shall be upon him" - then what is it that is written in throughout the Torah, that if one listens, one will receive such-and-such, and that if one doesn't listen such- and-such will happen to one, as well as all earthly matters such as plenty, famine, war,

peace, monarchy, humility, living in Israel, exile, success, misfortune and other covenantal matters? All these matters were true and always will be. Whenever we fulfil the commandments of the Torah we will receive all good earthly matters, and whenever we transgress them, all the mentioned evils will befall us. Nevertheless, the goodness is not all that the reward for fulfilling commandments consists of, and the evils are not the entire punishment received by transgressors. This is how all matters are decided: The Holy One, Blessed Be He, gave us this Torah, which is a support of life, and anybody who does what is written in it and knows that everything contained in it is complete and correct, will merit life in the World To Come. He will merit [a portion] in proportion to the magnitude of his actions and to the extent of his knowledge. The Torah assures us that if we fulfill it with joy and pleasure and always act according to it, then all things such as illness, war, famine, et cetera, which could prevent us from doing so will be removed, and all things such as plenty, peace, richness, et cetera, which will aid us in fulfilling the Torah will be influenced to come our way so that we will not have to occupy ourselves all day in [obtaining] bodily needs, but that we will be free to sit all day, learn and gather knowledge and fulfill commandments, in order to merit life in the World To Come. In this vein it is written in the Torah after the assurance of goodness in this world, "And it shall be accounted virtue in us, if we take care to do all these commandments before the Lord our God, as He has commanded us". The Torah also tells us that if we willingly neglect the Torah to pursue valueless activities, like it is written, "But Jeshurun grew fat, and kicked", that the True Judge removes from the transgressors all the goodness of this world which they had in their possession but rejected, and will bring upon them all the evils which will prevent them from attaining life in the World To Come, so that they will be lost in their wickedness. It is written, "Because then would you not serve the Lord your God...therefore shall you serve your enemies which the Lord shall send against you". It would seem that all the blessings and curses are fulfilled in this manner, namely that if one serves God with joy and follows His ways one will be blessed accordingly and all the curses will be removed far away from one so that one will be [entirely] free to become knowledgeable in Torah and busy oneself in it, in order to merit life in the World To Come. If one does not acquire wisdom and if one has no meritorious deeds, then with what will one merit life in the World To Come?! For it is written, "...and there is no work, nor device, nor knowledge, nor wisdom, in Sheol". If one ignores God and transgresses by means of food, feasting, adultery or similar activities, then one will bring upon oneself all these curses and remove all the blessings, so that one's days will end in panic and fear and one will not have the opportunities or perfect body to perform mitzvot, and one will not merit life in the World To Come, and then one will have lost out on two worlds, for when someone is troubled in this world by illness, plague or hunger he does not busy himself with learning or mitzvot, with which life in the World To Come is merited.

2) Because of this, all Israel, her Prophets and her Sages, has yearned for the days of the Messiah, in order that they will be free of any monarchies which do not let them occupy themselves suitably with Torah and mitzvot, and they will have a repose and will be able to increase their knowledge in order to merit life in the World To Come, for in those days [of the Messiah] knowledge, wisdom and truth will be increased in the world, as it is written, "...for the earth shall be full of the knowledge of the Lord". It is also written, "And they shall teach no more every man his neighbour, and every man his brother", and it is also written, "...and I will take away the stony heart out of your flesh". That king who will arise from the descendants of David will be even wiser than Solomon, and will approach the level of Moses our Teacher in prophecy, and he will therefore [be able to] teach the people the ways of God and to fear them. All the nations will come to listen to him, as it is written, "And it shall come to pass, in the last days, that the mountain of the Lord's house shall be established on the top of the mountains, et cetera". The ultimate reward and goodness, which is continuous and uniform is life in the World To Come. The Messianic age will consist of this world continuing in the normal way, except that monarchy will be returned to Israel. The first Sages all ready said that the only difference in the world between now and the Messianic age is that now we serve their kings, and then we won't.

8. Rambam, Hilchos Teshuva Chapter 10

אל יאמר אדם הריני עושה מצות התורה ועוסק בחכמתה כדי שאקבל כל הברכות הכתובות בה או כדי שאזכה לחיי העולם הבא, ואפרוש מן העבירות שהזהירה תורה מהן כדי שאנצל מן הקללות הכתובות בתורה או כדי שלא אכרת

מחיי העולם הבא, אין ראוי לעבוד את ה' על הדרך הזו, שהעובד על דרך זה הוא עובד מראה ואינה מעלת הנביאים ולא מעלת החכמים, ואין עובדים ה' על דרך זה אלא עמי הארץ והנשים והקטנים שמחנכין אותן לעבוד מראה עד שתרבה דעתן ויעבדו מאהבה.

העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצוות והולך בנתיבות החכמה לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראת הרעה ולא כדי לירש הטובה אלא עושה האמת מפני שהוא אמת וסוף הטובה לבא בגללה, ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לה, והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבו לפי שלא עבד אלא מאהבה והיא המעלה שצונו בה הקב"ה על ידי משה שנאמר ואהבת את ה' אלהיך, ובזמן שיאהוב אדם את ה' אהבה הראויה מיד יעשה כל המצוות מאהבה.

1) One should not think to oneself that one will fulfill the commandments of the Torah and occupy oneself in its wisdom in order to receive the blessings mentioned therein, or to merit life in the World To Come, and to avoid the transgressions against which the Torah warns in order to be saved from the curses mentioned therein, or in order not to be cut off from life in the World To Come, for it is not fitting to serve God in this manner. Anyone who does serve in this manner is doing so out of fear. This was not the [spiritual] level of the Prophets and Sages. Only ignoramuses, women and children serve in this manner, for they are educated to do so until their knowledge has increased sufficiently so that they will serve out of love.

2) Anyone who serves out of love and occupies himself with Torah and mitzvot and follows the ways of wisdom should not do so for any earthly reason[s] or out of fear of the curses or to receive the blessings, but should fulfil the truth because it is the truth. Out of this he will receive goodness. This level is a very high one, and not every wise person attains it. This is the level of Abraham the Patriarch, whom God called His 'friend', for the reason that he served God solely out of love. This is a level which God commanded, via Moses, us [to attain], as it is written, "And you shall love the Lord your God". Once a person loves God appropriately, he will fulfil the commandments out of love.

תפארת ישראל פ' נח:

כי איך אפשר שיהיה נזכר בתורה שום שכר כאילו אמר שיעבד האדם בראו בשביל השכר.

Reason 2: Ibn Ezra

9. Devarim 32:39

ראו עתה כי אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל:

10. Ibn Ezra, ad loc.

...ורבים אומרים, כי מזה הכתוב נלמוד חיי העולם הבא. והעד, שאמר בתחלה אמית, ואחר כך אחיה. וכן ה' ממית ומחיה (ש"א ב, ו), והעד: ה' מוריד שאול ויעל (שם שם). ואחרים אמרו, מפסוק ואך את דמכם לנפשותיכם (ברא' ט, ה). גם וצדקה תהיה לנו (דברים ו, כה), כי היא חייך בעולם הבא, ואורך ימיך בעולם הזה. למען ייטב לך (דברים ה, טז). ורבינו הא"י ז"ל אמר, כי לא הוצרך הכתוב לפרש דבר העולם הבא, כי היה ידוע בהעתקה. ולפי דעתי, שהתורה נתנה לכל, לא לאחד לבדו. ודבר העולם הבא לא יבינו אחד מני אלף, כי עמוק הוא. ושכר העולם הבא תלוי בדבר הנשמה. והנה הוא חלף עבודת הלב, ועבודתו להתבונן מעשה השם, כי הם הסולם לעלות בו אל מעלה דעת השם, שהוא העיקר. והנה גם התורה ביארה למשכיל דבר עץ החיים. והנה יש כח לנצח הכרובים, והאוכל מעץ החיים וחי לעולם כמלאכי השרת, וכן במזמור לבני קרח, שמעו זאת כל העמים (תה' מט, ב), והסוד אך אלהים יפדה נפשי מיד שאול כי יקחני סלה (שם שם, טז), וכן אחר כבוד תקחני (שם עג, כד). והנה עם שניהם לקיחה, כאשר עם דבר חנוך ואליהו. ואחר שאמר ויקר פדיון נפשמ (שם מט, ט), איך אמר יפדה נפשי. והמשכיל יבין:

Reason 3: Tiferes Yisrael

תפארת ישראל פ' נח:

התורה ... הוא תקון עוה"ז ... לקיים את סדר עולם הזה, ואם אתה אומר שיהיה מזכיר עוה"ב אם כן לא היה די בעולם הזה ליישר את בראיו רק כאשר מבטיח להם עוה"ב, א"כ ... לא היה שלם מצד עצמו וגו'

Reason Three: Rav Hutner

11. Pachad Yizchak, Pesach Maamar 52

לה שתגיע לאותו אדם באתכסיא ובלחישת דרך הסוד. וכל ההבדל בין הפשט ובין הסוד אינו אלא באופן הגעת הדברים לאוזן המקבל. כתוצאה מזה גם בשעה שאנו מדברים על פשט וסוד בתחום הקודש, הרי שגרת המחשבת עושה את שלה, ותופסת היא גם כזה כי כל ההבדל בין הפשט ובין הסוד אינו אלא באופן הגילוי, שישנו גילוי דרך פשט וגילוי דרך סוד, אבל אין ההבדל הזה נוגע לענין המתגלה, דבין שהוא נגלה דרך הפשט ובין שהוא נגלה דרך הסוד הרי הוא שייך לאותה המציאות עצמה.

ספדיא. כמובן, שהמוח הגם שאין לו עסק בלתי עם המציאות הגסה אין לו מקום להשגה זו. אבל הרי דברי תורה כוללים הם את כל סוגי המציאות של ההויה, וכל סוג של מציאות יש לו מקום מקביל בתורה בהתאם לתוכן מהותה.

12. Klei Yakar

בשבעה דרכים אלו ינוסו הדוברות עתק על תורתנו הקדושה, מלבד מה שראינו בעינינו כמה גדלה חובת ה' אל אבותינו אברהם יצחק ויעקב. ואילו היתה הצלחתם בעולם הזה סוף הצלחתם אם כן מה יתרון היה לאברהם על נמרוד הרשע כי זה מלך בכיפה ואברהם היה נע ונד כל הימים מתהלך מאוהל אל אוהל מגוי אל גוי, וכן יצחק ויעקב לא ידענו מה היה להם מן השכר האמיתי כי אם זה השכר המיועד לזרעם הוא סוף שכרם מה כשרון לבעליו כי אחרי מותם ינחלו זרעם את הארץ והמה יצאו מן העולם ריקם מכל עמלם, ואפילו לישראל נוחלי הארץ מה יתרון להם אפילו בזמן השלום על כל מלכי הארץ אשר צלחו ומלכו בעולם כמותם ומקצתם יותר מהמה, אין זה כי אם שרב טוב הצפון לצדיקים הוא חלקם ונחלתם של האבות ושל כל תולדותיהם כיוצא בהם כי תורה אחת לכולם:

ב. הנה בכמה מקומות מצינו שדברו חכמים על אודות ריבוי-הפנים אשר לתורה, בפרטיות דברו על אודות שבעים פנים לתורה, ביותר כלליות דברו על אודות מ"ט פנים לתורה, ובעוד יותר כלליות דברו על אודות ארבעה פנים לתורה, וקראו אותם בשמות נוטריקון של פרס: פשט, רמז, דרוש, סוד. ויעוין פחד יצחק שבועות מאמר ד' שנתבאר שם בהרחבה כי בכל מקום אשר החול והקודש משתמשים בלשון משותפת, הרי שיתוף הלשון מביא לידי ערבוב המושגים. יעו"ש. והנה גם כאן מתוך שאנו משתמשים במלים הללו של פשט וסוד גם כחול גם בקודש אין אנו נמלטים מידו של ערבוב זה. כי בשעה שאנו מדברים על אודות פשט וסוד במקצוע החול, הרי שני הדרכים הללו של הפשט ושל הסוד מתיחסים לאותה המציאות עצמה. אותה הידיעה המגיעה לאדם במפורש ובהדיא דרך הפשט, היה אפשר

1. וקדושי עליון קבלו יסוד זה בבאור הסוגיא דתענית דיעקב אבינו לא מת. ופריך עלה וכי בכדי חנטו חנטיא וספדו ספדיא, ומשני מקרא אני דורש משיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים. והרבה קולמוסין משתברים בפרוש דברים אלו, שלפי הנראה אין התשובה כלל ממין המענה, דסוף סוף הרי מקרא מלא דבר הכתוב ויספדו ויחנטו, ואכתי כל זה בכדי הוא. אלא שהם הם הדברים. שמקודם אמר לו סתם יעקב אבינו לא מת, ובמימרא זו עדיין לא נתברר לאיזה פנים של העולמות מכון הוא הענין, והיה נראה מסתמיות הדברים כי הענין מכון לעולם הפשט. ועל זה הקשה לו דמכיון דכתיב ויחנטו ויספדו הרי גילתה תורה בפנים של פשט שלה דיעקב אבינו מת. ולזה השיב לו מקרא אני דורש, כלומר, התורה גילתה זה באותם הפנים שלה, שאנו קוראים להם פנים-של-דרש, ופנים הללו יש להם פנים מקבילים במציאות ההויה, ובמציאות זו לא מת יעקב אבינו. ומילא אין החניטה והלספד על יעקב נוגע לזה כלל, כי על כן בשני סוגי מציאות אנו עסקים. סוג מציאות האחד מקביל הוא לפנים-של פשט, וסוג מציאות השני מקביל הוא לפנים-של-דרש. כמציאות השניה יעקב אבינו לא מת, ובמציאות הראשונה חנטו חנטיא וספדו